

УДК 340.12

МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ВИКЛАДАННЯ

Антоніна Токарська

*Львівський державний університет внутрішніх справ,
кафедра юридичної лінгвістики,
м. Львів, вул. Городоцька, 26, 79027, Україна,
тел. (032) 2957579*

У дослідженні акцентована увага на необхідності оновлення змісту викладання мови професійного спрямування для юристів, усіх майбутніх працівників силових відомств з метою удосконалення правової комунікативної практики.

Ключові слова: правова комунікація, комунікативні уміння, юридична лінгвістика, правова герменевтика, правова синергетика.

1. Багатолітня практика викладання мовознавчих дисциплін (ділова українська мова; удосконалення мовної підготовки; риторика), на превеликий жаль, довела свою низьку ефективність та неспроможність створити належну систему знань і практичних навичок для формування фахівця нового зразка – яскравої мовної особистості юриста. Тому і скерування наукових пошуків у русло новітніх концептуальних ідей, визріло спочатку у надрах зарубіжної та подекуди вітчизняної лінгвістичної науки і тепер потребує праксеологічного адаптування та застосування у підготовці юристів. Такого незвичного дисциплінарного поєднання у вищій школі досі не спостерігалось. Відтак, нинішнє започаткування перегляду педагогічної практики та лінгвоюридичної науки крізь призму міждисциплінарних підходів – неориторики, філософії мови і філософії права, соціопсихолінгвістики, комунікації, теорії інформації та ін. є актуальним і необхідним. Комунікативна практика фахівців усіх галузей – це один зі шляхів наповнення новим змістом сучасної професійної діяльності правників. Проте у нинішній схемі вищої освіти навчальний процес позбавлений підготовки, яка передбачає освоєння комунікативних умінь, реалізацію права на комунікацію усіх учасників цього процесу, що гарантує забезпечення прав і свобод обох сторін та результативність правових взаємовідносин. Тому постає завдання привернути увагу відомчої освіти до проблем комунікативістики та заповнення суттєвої прогалини у підготовці юристів.

2. Місце комунікативних умінь у структурі професійної підготовки – у блоці всіх юридичних дисциплін: комунікативна діяльність під час навчання дисциплін криміналістичного, адміністративного, цивільного, психологічного циклів та інших дотичних наук.

У навчальну програму курсу доречно внести культурологічно-лінгвофілософсько-правові підходи. Наприклад: зв'язок юриспруденції з мовознавством: проблеми юридичної лінгвістики сьогодні. Правовий статус мови. Взаємозв'язки мови і закону (юридична лінгвістика); закону та мови (лінгвоюрисдика); юридичний аспект мови – предмет юридичної лінгвістики, мовні аспекти права – лінгвоюристики. Юридизація мови, металінгвістичний аспект юридичної мови. Законотворча та інтерпретаційна функції мови

в юридичній галузі. Лінгво-експертна функція практичного знання мови і теоретичних знань про мовлення. Проблема співвідношення мовних законів (норма, кодифікація) із юридичними законами (нормами, настановами і т. ін.) на шкалі юридизації та ін. Які ж засадничі ідеї покладені в основу такого підходу?

3. Своєрідне концептуальне бачення з погляду усталених парадигм визріло як актуалізована сучасністю позиція щодо акцентуації правової ролі лінгвофілософського підходу у регулюванні суспільних відносин (комунікації) через єдність та взаємодію протилежностей, пошуки консенсусних прийомів взаємодії суб'єктів права через принципи доповнювальності позицій у плюралістичному світосприйнятті один одного. Ця позиція М. Костицького, Б. Чміля, С. Бублика, О. Манохи та інших філософів права є, на наш погляд, більш конструктивістською. Проте на її тлі вирізняються новітні концепції, що покликані заповнити істотні прогалини у створених парадигмах, зокрема і таких зарубіжних вчених, як Ю. Габермас, ван Хоек, О. Поляков, І. Честнов та ін. Особливої уваги заслуговує вітчизняна концепція філософії мови доктора філологічних наук, професора Ф. Бацевича.

4. Досі міждисциплінарні зв'язки творили ґрунт для взаємодоповнювальності теоретико-методологічних основ філософії права, проте в переліку міждисциплінарних зв'язків позиціонованими виявлялися лише етика, онтологія, антропологія, аксіологія, епістемологія, теорія права і держави, соціологія права. Поза межами філософсько-правової проблематики опинилася психолінгвістика, теорія комунікації, комунікативна лінгвістика, соціопсихолінгвістика, теорія інформації. Ці пізнавально-практичні знання покликані відтворювати у складній структурі теоретичних філософських ідеалів ряд методично синтезованих підходів до розуміння норм, теорій та схем наукових поглядів на сучасну парадигматику ціннісної структури лінгвоюридичних дисциплін. Саме комунікативний підхід до мови права породжує новітні пріоритети у формуванні концепції консенсусного взаємовпливу індивіда як суб'єкта плюралістичного суспільства на суспільні відносини, на культивування рівності свободи і відповідальності кожного учасника у контексті вирішення правових проблем вербальними та невербальними засобами.

5. Лінгвістика професійного спрямування сьогодні набуває все виразніших рис прагматично-прикладного курсу. Це спонукає нас до новітнього філософського перегляду змісту предмету вивчення. Виправданим, на наш погляд, постає поки що достатньо не розвинений міждисциплінарний підхід, скерований, наприклад, на філософсько-правовий вектор освоєння лінгвістичних основ фахового правничого мовлення. Філософія мови і філософія права – це два вкрай необхідні напрями сучасного наповнення курсу “Українська мова (за професійним спрямуванням)”, із яких актуалізуються такі розділи, як мовлення і мислення; правова комунікація; правова герменевтика; правова синергетика та ін.

6. Нинішня конфронтація у більшості сфер життя суттєво зменшує потенційну дієвість механізмів права, підриває перспективи легітимного характеру регулювання суспільних відносин. Правопорядок зазнає деформацій і їх не можливо усунути без впливу на рівень комунікативної конфліктогенності та запобігання різним соціальним суперечностям (економічним, політичним та ін.). Часто при їхньому загостренні доводиться застосовувати “неправові” за своєю природою заходи силового характеру, які не сприяють зміцненню правопорядку, а лише “заморожують” ситуацію, не створюючи механізмів розв'язання конфлікту. В таких випадках і самі механізми права спрацьовують не завжди ефективно, що певною мірою дискредитує правове нормування, створює шкідливу силову напругу у суспільстві.

7. Для цивілізованих правовідносин проблема професійної правової комунікації є актуальною не лише через демократизацію правових норм: саме під таким кутом зору вона із нібито вузької – потреби захисту основних прав людини і громадянина – переходить у площину ще більш стратегічних завдань, а саме гарантування у молодій суверенній державі юридичної безпеки громадян, без якої будь-які правовідносини приречені на взаємні (держава – громадянин) претензійно агресивні звинувачування один одного у порушенні прав і свобод людини і громадянина.

8. Уся психічна та інтелектуальна діяльність правників становить собою складний конгломерат комунікативних зіткнень і конфліктів та стресових ситуацій, протидія яким ніколи не відбувається за єдино встановленим (навіть і досконалим) приписом. Несподіваність екстремальних подій майже завжди призводить до негативних соціальних наслідків. Якщо рівень такого негативу обернено пропорційно залежить від спроможності запобігти йому несиловими комунікативними діями, то застосування будь-яких силових прийомів слід мінімізувати, нейтралізуючи правовими комунікативними засобами, нормативною правовою взаємодією у мовленні. У таких випадках, якою б не була складна криміногенна подія, комунікативні способи впливу на екстремальні процеси первісно випереджають всі інші дії.

9. У правовій комунікативній поведінці вербально-психологічний механізм впливу спрямований на заплановані перетворення у "полі смислу", тобто спрямований на мету комунікативного процесу – пошук шляхів консенсусно-корелятивного впливу на комунікативні діяння суб'єкта.

10. Проблемним аспектом, що стосується правової комунікативної практики, є жорстокі, нелюдські або такі, що принижують гідність види поводження та покарання, у зміст яких, очевидно, вкладаються зловживання не лише фізичного (невербального), але і вербально-психологічного характеру. Конкретизація суті останнього тісно пов'язана із комунікативними зловживаннями, герменевтичними "різчитаннями" почутого чи побаченого. Основою захисту особи від подібних зловживань, профілактики творення багатьох різновидів комунікативних бар'єрів у професійній діяльності правників може стати введення у зміст мовознавчих дисциплін вивчення філософсько-правового та філософсько-лінгвістичного підґрунтя української мови професійного спрямування.

PROFESSIONAL LANGUAGE: TEACHING CONTENT RENEWING PERSPECTIVE

Antonina Tokarska

*Lviv State University of Internal Affairs,
Juridical Linguistics Department,
Lviv, Gorodotska, 26, 79027, Ukraine,
Tel. (032) 2957579*

In the article is emphasized on the problem of the necessity of the professional legal language teaching content renewing and importance of all future law-enforcement workers training with the aim of performers the legal communicative practice.

Key words: legal communication, communicative skills, juridical linguistics, legal hermeneutics, legal synergetic.

**ЯЗЫК ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ: ПЕРСПЕКТИВЫ
ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ПРЕПОДАВАНИЯ**

Антонина Токарская

*Львовский государственный университет внутренних дел,
кафедра юридической лингвистики,
г. Львов, ул. Городецкая, 26, 79027, Украина,
тел. (032) 2957579*

В исследовании акцентировано внимание на необходимости обновления содержания преподавания языка профессионального обучения для юристов, всех будущих работников силовых ведомств с целью улучшения правовой коммуникативной практики.

Ключевые слова: правовая коммуникация, коммуникативные умения, юридическая лингвистика, правовая герменевтика, правовая синергетика.

Стаття надійшла до редколегії 21.11. 2009

Прийнята до друку 20. 01. 2010